

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Колодіна Анна,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Фалінський Павло,

*завідувач криміналістичної лабораторії кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Корисливо-насильницькі злочини, такі як грабежі, розбійні напади та вимагання, часто супроводжуються значними фізичними та психологічними травмами для потерпілих. Використання спеціальних медичних знань є критично важливим для встановлення характеру травм, їхньої давності, а також для розуміння психологічного стану потерпілих і злочинців. В умовах постійного вдосконалення методів скоєння злочинів, особливо з використанням новітніх технологій і психотропних речовин, актуальність залучення медичних фахівців у процес розслідування постійно зростає. Це дозволяє не лише точніше визначити обставини злочину, але й сприяє наданню кваліфікованої допомоги потерпілим та забезпеченню належної правової оцінки дій злочинців. З огляду на це, вважаємо за необхідне проаналізувати особливості використання спеціальних медичних знань при розслідуванні корисливо – насильницьких злочинів.

Питанню використання спеціальних медичних знань при дослідженні корисливо-насильницьких злочинів приділили увагу такі науковці, як Гусева В. О., Федосова О. В., Ковалевська Є. В., Кривда Л., Кривда Р., Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряєв С. Ю., Озар В. Г. та Юсупов В. В.

Застосування спеціальних знань у стадії досудового розслідування передбачає, насамперед, на залученні до процесу розслідування спеціаліста й експерта, тобто осіб, які володіють такими спеціальними знаннями та навичками.

Так, не зважаючи на наявність у слідчого або судді знань у певній галузі, окрім тих, що пов'язані з кримінальним провадженням, відповідно до положень ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), вони зобов'язані звернутися до експерта,

якщо це необхідно для з'ясування певних обставин злочину. Крім того, законодавець визначає перелік обставин, з'ясування яких потребує обов'язкового призначення експертизи [1].

Тож, експертиза є однією з ключових форм використання спеціальних знань у кримінальному процесі. На відміну від безпосереднього використання спеціальних знань слідчим, результати експертного дослідження оформляються у вигляді висновку експерта, який є джерелом доказів у провадженні.

Разом з тим, спеціальні знання у кримінальному провадженні можуть використовуватися не тільки під час проведення судових експертиз. Чинне кримінальне процесуальне законодавство передбачає можливість залучення до провадження осіб, які володіють спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів, і можуть надавати консультації під час досудового розслідування (ст. 71 КПК), а під час судового розгляду – усні консультації та письмові роз'яснення (ст. 360 КПК) [1].

Як справедливо зазначили Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряев С. Ю., використання спеціальних знань у кримінальному провадженні допускається за умови дотримання принципів: а) законності; б) науковості; в) забезпечення прав особи; г) безпечності; д) ефективності; є) використання уповноваженою на те особою; ж) збереження досліджуваного об'єкта [2, с. 127].

Погоджуємося з думкою, що залежно від суб'єкта, що володіє спеціальними знаннями, та форми їх реалізації, ці знання можна поділити на три групи:

- а) знання, якими володіють учасники сторони обвинувачення;
- б) знання, якими володіють учасники сторони захисту;
- в) знання осіб, яких сторони процесу залучають для вирішення певних завдань.

Суб'єктами використання спеціальних знань та технічних засобів у кримінальному провадженні є: слідчий, суд, прокурор, спеціаліст, експерт, захисник. Слідчий та спеціаліст використовують спеціальні знання та технічні засоби для виявлення та фіксації джерел криміналістичної інформації під час проведення слідчих дій. Наслідком такого використання є виявлені речові джерела чи їх матеріально зафіксовані відображення у вигляді фотознімків, копій слідів, які додаються до протоколу слідчої дії. Вони є засобом доказування у кримінальному провадженні. За суб'єктом слідчого пізнання виділяють дві форми використання спеціальних знань: безпосередню та опосередковану [2, с. 127].

Озар В. Г. наголошує на важливості медичних знань при розслідуванні злочинів у процесі розслідування катувань. Зокрема,

звертає увагу на те, що значущу інформацію можуть містити одяг та взуття потерпілого, на яких можуть бути присутні сліди знаряддя злочину, біологічні сліди або частини одягу злочинця. Фахівець з медичними знаннями допомагає в огляді цих предметів, виявляючи сліди біологічного походження (кров, слина, волосся), вимірюючи відстань від фіксованих точок (шви, кишені, петлі, гудзики) до місця знаходження цих слідів, а також фіксує та вилучає їх. Крім того, він консультує слідчого щодо механізму утворення цих слідів, що допомагає визначити взаємне розташування потерпілого та підозрюваного, а також можливість призначення експертиз. Під час огляду одягу, пошкодженого знаряддям злочину, медичний фахівець може за розривом тканини визначити силу та напрямок удару. Він також допомагає слідчому в складанні протоколу огляду предметів, описуючи виявлені біологічні сліди, вказуючи їх кількість, локалізацію, розмір, форму, а також точно зазначаючи локалізацію всіх пошкоджень на предметі, їх кількість, характер, напрямок та довжину [3].

Кривда Л. та Кривда Р. звернули увагу на те, що використання новітніх технологій у злочинній діяльності створює сприятливі умови для інтелектуалізації та модернізації злочинності, що, в свою чергу, зумовлює необхідність застосування спеціальних знань, зокрема судово-медичних. Авторами проведено аналіз використання медичних знань у ретроспективі і підсумовано, що судова медицина та криміналістика історично мають спільну мету, зазначену в ст. 2 КПК: забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а невинна особа не була безпідставно обвинувачена та притягнена до кримінальної відповідальності [4, с. 142].

Висновки. У результаті проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Використання спеціальних медичних знань відіграє важливу роль у розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів. Зокрема, такі знання є незамінними при огляді потерпілих, обвинувачених та речових доказів, що дозволяє забезпечити всебічне, повне та об'єктивне дослідження обставин кримінального правопорушення.

2. Залучення медичних експертів дозволяє точно визначити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, що отримав потерпілий. Це сприяє об'єктивному розгляду справи та встановленню відповідальності за злочин. Завдяки судово-медичній експертизі стає можливим виявлення на речових доказах слідів біологічного походження, таких як кров та інші біологічні матеріали, що допомагає встановити зв'язок між знаряддям злочину та особами, що брали участь у злочині.

Отже, результати дослідження підтверджують важливість та необхідність використання спеціальних медичних знань у розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів для забезпечення об'єктивності, повноти та ефективності правосуддя.

Щодо подальших наукових пошуків, вважаємо за доцільне приділити увагу іноземному досвіду використання спеціальних медичних знань при розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України № від № 4651-VI від 13.04.2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>

2. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряєв С. Ю. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Вип. 4 (44) 2019. С. 125–130. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VKPI_soc_2019_4_22

3. Федосова О.В. Використання спеціальних знань у ході розслідування корисливо – насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми. Юридична наука. 2020. Вип. 2. С. 472–484. <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/115>

4. Кривда Л., Кривда Р. Генезис судово-медичних знань та напрямів їх використання в розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Трибуна Молодого Вченого. 2021. Вип. 2. С. 133–145. http://yurvisnyk.in.ua/v2_2021/16.pdf

СУДОВО-МЕДИЧНА ЕКСПЕРТИЗА У ВИПАДКАХ ОТРУЄННЯ ХАРЧОВИМИ ПРОДУКТАМИ

Колошко Ювіта,

викладач

Національного університету цивільного захисту України

У сучасному світі, де продовольча промисловість постійно розвивається, важливо контролювати якість продуктів, що входять до нашого раціону. Втім, навіть з усією наявною системою забезпечення якості і контролю, іноді можуть виникати випадки отруєння харчовими продуктами. У таких випадках, судово-медична експертиза відіграє